

Minste motstands vei.

Ingen er så dyktige til å lage stier som mauren, men den er – ulikt oss mennesker – helt ute av stand til å reflektere over hva den gjør.

FREDRIK GIERTSEN

Litteraturviter og skribent

En skremmende tanke: Den tyske forskeren Jan Souman har vist at folk som går seg vill i et uoversiktlig område uten orienteringspunkter – som i en skog med tåke – sjelden vil forlate et areal større enn to fotballbaner, og at dette faktisk gjelder uansett hvor lenge man går.

Bevegelsesmønsteret vil ligne klussingen til et barn på et ark: Man vil virre rundt til man kommer tilbake til utgangspunktet, hvor man kanskje vil kjenne seg igjen og prøve på nytt. Men derfra er man fortapt, for man vil i praksis aldri klare å rive seg løs fra steder man har vært før, og de stadige gjenkjennelser vil bare føre til ytterligere forvirring.

Skjønt man kan ikke se helt bort fra at det er en god grunn til at det er slik, for hvis man for eksempel drar med seg sine barn på tur i en stor by, vil den innstendige instruksjonen ganske sikkert lyde slik: «Hvis du blir borte for oss, så ikke beveg deg, men bli akkurat hvor du er!»

Den overordnede beskjeden vår indre GPS gir oss, er at hvis vi skal gå langt, bør vi vente til været tillater oss å feste blikket på et orienteringspunkt i horisonten, for det er først når målet er etablert at det blir system i galskapen. Det er da mennesket kan begynne å danne seg sine stier og veier, enten vi går eller kjører, og enten det er av nødvendighet eller ren nysgjerrighet.

The Appalachian Trail. I sin bok «On Trails – An Exploration» skriver amerikanske Robert Moor om hvordan hans fascinasjon for alle slags stier ble vekket av et heroisk forsøk på å gå hele The Appalachian Trail, en 3500 km lang led som går gjennom 14 stater i det østlige USA. De som ønsker å gjennomføre hele denne marsjen, starter (vanligvis) i Georgia i sør i håp om å nå Maine i nord. Rekorden er på utrolige 46 dager, men de fleste av de to-tre tusen som klarer hele denne turen årlig, bruker godt over seks måneder. Dette er like mye en mental som en fysisk utfordring, men det er også noe mer, for monotonien kan bidra til å frigjøre tanken fra vanens opptrådte stier, noe enhver som har gått tur på fjellet vet.

For Robert Moors del begynte tankene altså å dreie seg om det han så rett fremfor skotuppene sine mens han gikk. Han begynte å spørre seg om omstendighetene rundt stienes tilblivelse og opprettholdelse, men ikke bare menneskets, for dyreriket er naturligvis også fullt av mekanismer som er bestemmende for artenes bevegelsesmønstre.

Men selv om mye er grunnleggende likt, for i utgangspunktet forflytter alle seg først og fremst for å finne mat eller pare seg, så er variasjonene virkelig forbløffende. Prinsippet om «stier» er også relevant med hensyn til menneskeskapte fenomener som informasjonsstrømmer i dataalderen, men det viser seg at det er noen av de mest primitive artene som står bak de aller mest fascinerende stidannelsene.

Stidannelser Menneskets indre GPS ber oss rette blikket mot et orienteringspunkt i horisonten for å etablere et mål, skriver artikkelforfatteren. Her fra The Appalachian Trail som er 3500 km lang og går gjennom 14 stater i det østlige USA. Utsiktspunktet McAfee Knob i Catawba, Virginia, er et av de mest fotograferte stedene langs ruten.

Alle foto: GETTY IMAGES/ISTOCKPHOTOS

Minste motstands vei.

Ti gode bøker om kunsten å gå.

Jean-Jacques Rousseau, «Reveries of a Solitary Walker» (1782): Selvbiografiske vandring som legger grunnen for romantikkens oppfatning av at man kan spasere for spaserings egen skyld.

H. D. Thoreau, «Walking» (1862): Et essay om menneskets plass i naturen som regnes som et av de viktigste bidragene til miljøbevegelsens bibliotek.

Robert Walser, «Spaserturen» (1917): En liten skatt av en merverdighet full av mild humor, skrevet av en mann som selv brukte spaserturer som terapi etter et nervøst sammenbrudd.

John Ehle, «Trail of Tears. The Rise and Fall of the Cherokee Nation» (1988): Sterk fortelling om tvangsflyttingen av indianere fra Sørstatene til området vest for Mississippi etter 1830, til en pris av minst 4000 menneskeliv.

W.G. Sebald, «Saturns ringer. En engelsk valfart» (1995): En lavmælt fortelling fra en ikke akkurat spektakulær del av England, full av historiske og litterære digresjoner.

Rebecca Solnit, «Wanderlust: A History of Walking» (2001): Oversikt over gangens politiske, sosiale og estetiske mening gjennom historien, bundet sammen av personlige anekdoter om turer i by og natur.

Tomas Espedal, «Gå. Eller kunsten å leve et villt og

poetisk liv» (2005): En selvutleverende bok om ensomhet og kompaniskap i gode og onde tider, men først og fremst om å gå, slik han selv og hans favorittforfattere har gjort det.

Will Self, «Psychogeography» (2007): En samling artikler som utforsker den effekten et steds utforming har på menneskets psyke, ikke minst hvordan moderne byutforming forhindrer fri bevegelse til fots.

Frédéric Gros, «A Philosophy of Walking» (2014): En filosofisk-historisk gjennomgang av det som kan skje dersom man faller inn i en rytmisk gange slik at man kan gi slipp på seg selv og la tanken bli fri.

Robert Moor, «On Trails – An Exploration» (2016) Aurum Press: En fortelling om hvordan stier oppstår, eksemplifisert ved The Appalachian Trail. Omtalt i teksten.

De første spor. Etter et første forsøk på å gå hele The Trail reiser Robert Moor til Newfoundland, der han oppsøker en vitenskapsmann som forsker på det han tror er verdens eldste stier. Det han har funnet, er noen avtrykk på stengrunnen – brede som fingre – etter fossile organismer med en alder anslått til ikke mindre enn 565 millioner år.

Moor lar sin egen finger gli over disse ufattelig gamle avskygningene i overflaten, hvorpå han spør seg selv hvorfor alt liv har denne trangten til å utforske, til å forlate trygghet og omgivelser til fordel for det ukjente. Når det gjelder så primitivt liv som dette, er årsaken naturligvis mer instinktiv enn filosofisk, og han innser at det han ser på, strengt tatt heller er et spor enn en sti. Men han oppfatter det likevel som *urstien*, utgangspunktet for alle tråkk, leder, veier og autostradaer rundt på kloden.

Av alle organismer som har for vane å trekke opp stier, er maurene de dyktigste. I likhet med mange andre insekter og dyr er det ikke synet, men luktesansen som styrer hvor de skal gå, for maur etterlater seg noen kjemiske signalstoffer (*feromoner*) som styrer koloniens vandring. Så hvis ressursene langs en sti er oppbrukt og krisen nærmer seg, vil noen til slutt bryte ut og lete etter saftigere føde et annet sted.

De vil samtidig sørge for at veien dit markeres med sterkere duft, mens feromonene langs den gamle fordamper. Dette er en form for indirekte kommunikasjon som kalles «stigmergi», og den er lederløs og ekstern, fordi tegnene begynner seg utenfor maurenes kropp, omtrent som vi mennesker bruker skilt for å vise vei.

Kollektiv intelligens. Det gir egentlig mer mening å se på en flokk maur som et selvorganiserende system enn en gruppe med individer, for de er i besittelse av en betydelig kollektiv intelligens, men er hjelpeløse hver for seg. Den belgiske forskeren Jean-Louis Deneubourg har utviklet noe han kaller «maurkoloni-algoritmer» som er kommet til god anvendelse gjennom å bidra til effektivisering av nettverk for telekommunikasjon, sortering av finansdata og optimalisering av matdistribusjon i kriseområder.

Det viser seg at maur ikke bare er i stand til raskt å finne den beste måten å orientere seg i terrenget på, men de utarbeider faktisk også en alternativ plan i det skjulte dersom noe skulle gå galt. I tilfelle det oppstår trengsel, vil en del av maurene stivne til og utgjøre en hindring som de andre må passere på hver sin side, som en rundkjøring, noe som også har vist seg å være en effektiv strategi for å håndtere store menneskemengder i bevegelse.

Men maur er også sårbare. Hvis man knekker av dem følehornene slik at luktesansen deres blir ødelagt, vil de bare virre formålsløst rundt. Og som en tragisk parallell til mennesket fanget i tåken, kan man også komme over maur som går i store sirkler, noe de kan gjøre til evig tid, hvis de slavisk følger de stadig sterkere luktene de selv har lagt ut.

Deres nærmest selvutslettende flokkmentalitet finnes i moderert form hos både sauer og elefanter, mens det individualistiske mennesket i denne henseende er deres rake motsetning. Det som imidlertid tydeligst skiller oss tobente fra alle andre dyr, er at

«**Ursti**» De eldste eksemplene på fossiler av flercellede organismer stammer fra den geologiske perioden som kalles *ediacara*, for rundt 635–542 millioner år siden.

Foto: WIKICOMMONS

Maur er i besittelse av en betydelig kollektiv intelligens, men er hjelpeløse hver for seg.

Appalachian Trail. Foto: GETTY IMAGES/ISTOCKPHOTOS

Det som tydeligst skiller oss tobente fra alle andre dyr, er at vi for vår del gjerne legger ut på lange spaserturer uten mål og mening.

vi for vår del gjerne legger ut på lange spaserturer uten mål og mening, uten andre motiver enn rekreasjon eller mosjon, noe de nedslitte stiene langs The Appalachian Trail med all tydelighet viser.

Rik litteratur. Robert Moor når virkelig målstreken i Maine til slutt, men hans fascinasjon for disse vandringene slutter ikke med det, for han fortsetter å oppsøke den ene mer ekstreme spankulerende eremitten etter den andre. Hans begeistring for maurene og deres mekaniske eksistens er egentlig temmelig avslørende, for det han søker er ikke det menneskelige fellesskapet som stien tilbyr, men enkelthistoriene til folk som bokstavelig talt går sine egne veier.

Det er nærmest en egen kult der ute bestående av ensomme vandringsmenn og -kvinner, og deres prosjekter står i skarp kontrast til den friheten som vandringen i bunn og grunn forespeiler, og til det transcendentale ved slike naturopplevelser. Dette kan man imidlertid lese om i bøker som Rebecca Solnit: «Wanderlust: A History of Walking» (2001) og Frédéric Gros' «A Philosophy of Walking» (2014), i tillegg til i en rekke skjønnlitterære verk.

Lenge var det slik at «[d]e elendige veiene var tråkket opp av tiggere og omstreifere, av fattigfolk og arbeidsløse, av spillemenn og enkle handelsfolk, av hjemløse og vagabonder, og ingen av dem ville drømme om å beskrive livet langs

veien som noen idyll, som en dannelsesferd på vei mot innsikt og frihet», slik det står å lese hos Tomas Espedal.

Men på ett tidspunkt endret det å bevege seg i naturen seg fra å være en materiell nødvendighet forbundet med fattigdom til en filosofisk adspredelse forbeholdt de rike, og dette omslaget tidfestes gjerne til romantikken, nærmere bestemt til utgivelsen av Jean-Jacques Rousseaus «Reveries of a Solitary Walker» i 1782. Dette falt sammen med en økende opplevelse blant kunstnere av at den uberørte natur i seg selv var en begrenset ressurs, og i England var det da også poeten William Wordsworth – om hvem det er sagt at han bare brydde seg om seg selv og universet – som allerede i 1810 anbefalte at Lake District burde bli en nasjonalpark.

I moderne språkbruk skilles det gjerne mellom om å være resultatorientert og prosessorientert. Hvis alt fokus sammen gjennom er rettet mot målseglet ved enden av The Trail, så er man det første, mens Søren Kierkegaard gjennom dette utdraget av et brev til sin svigerinne synes å være det siste: «Tab for alt ikke lysten til at gå. Jeg går mig hver dag det daglige velbefindende til og går fra enhver sykdom. Jeg har gået mig mine bedste tanker til, og jeg kender ingen tanke så tung, at man jo ikke kan gå fra den.»

Poenget er ikke å gå i seg selv, men å falle inn i en behagelig rytme slik at man kan frigjøre tanken. God tur!

Det er en egen kult der ute bestående av ensomme vandringsmenn og -kvinner.